

Lokalisoinnin tutkimuksen metodologisia ongelmia

Tommi Nieminen
tommi.nieminen@utu.fi

Turun yliopisto
University of Turku

Tutkimuskohde ja aineisto

- KDE-työpöytäympäristön suomalainen lokalisointi
- itse mukana lokalisoinnissa viimeiset pari–kolme vuotta; aktiivisia lokalisoijia < 10
- moni käyttää > harvempi antaa palautetta > vielä harvempi lokalisoii > äärimmäisen harva vie muutoksia ”ylävirtaan”
- ”joukkovoimaa” (crowdsourcing) mutta yksityistä työtä ja yksittäisiä päätöksiä
- ***Miten kielen(käytön) normit työssä näkyvät? Miten niihin viitataan? Miten ne syntyvät?***

Tarkempia kysymyksiä...

- Miten metalingvistinen neuvottelu toteutuu käytännössä?
- Miten kieli vakiintuu? Miten vakiintuneita normeja voidaan muuttaa?
- Kun käännetään, minkä kaikkien tekijöiden välille syntyy suhteita ja miten ne aktualisoidaan?
- Millaiset tekijät vaikuttavat diskurssiyhteisön valtasuhteisiin? Miten valtaa signaloidaan?

Miksi teen mitä teen: hyviä kysymyksiä

- normit ja normatiivisuus: miten kieli koetaan oikeana ja sopivana?
- normien **emergenssi** ~ **kielentyminen**: miten normi neuvotellaan?
- kielenkäyttäjän intentioiden julkisuuden aste: miten normia motivoidaan?
- käsitteelliset ja metodologiset kysymykset: mitä on kieli? mitä on teksti? millainen on kielentutkijan aineisto?

Tämä kaikki ja taivas myös

- Free/Libre Open Source Software (FOSS/FLOSS, esim. KDE): olennaista vapaus, ei ilmaisuus
- mikä koskee ohjelmakoodeja, koskee myös tekstien ja toiminnan maailmaa
- **lokalisointi**: ohjelma käännetään määräkielelle määräympäristöön
- myös lokalisointia koskee avoimuus, siis: **crowdsourcing**
- ”anarkistinen demokratia”

Kääntäjän karu käytäntö

- tavallisimmin käännetään merkkijono-pareja:
msgid "String to be translated"
msgstr "Käännettävä merkkijono"
- parien tulee olla uniikkeja, joten joskus tarvitaan kolmas tunniste:
msgctxt "Ainutkertaistava kommentti"
- kontekstia ei näy, lopputulos on arvailujen varassa
- avaimen osina toimivien "kommenttien" lisäksi kääntäjän on mahdollista lisätä aitoja kommentteja:
 # Tämä on kääntäjän kommentti

Kääntäjän kommenttien tyyppejä

- tiedostojen kommenttirivit, sähköpostikirjeenvaihto: retorinen toiminta mahtuu yleensä samoihin luokkiin
- **kutsu:** kutsutaan yhteisöä ratkaisemaan jokin ongelma (vaikka ratkaisukin voidaan esittää)
- **valinta:** tehdään valinta eri vaihtoehtoista mutta jätetään auki eriävän mielipiteen mahdollisuus
- **perustelu:** tehdään valinta perustellen
- **selitys:** selitys muuten vaikeasti avautuvalle valinnalle

Esimerkki: ”Kutsu”

- lähdejono: **Favicons**
- käänös: **Webbisivukuvakkeet**
- kommentti: **Webbisivukuvake, verkko-osoite-kuvake, pikavalintakuvake, kirjanmerkkikuvake**
- luetellaan kantaa ottamatta käänösvaihtoehtoja eli kutsutaan yhteisöä ottamaan kantaa
- termiytynyt lähde- muttei kohdekielen puolella

Esimerkki: ”Valinta”

- lähdejono: **Suffixes**
- käänös: **Loppuliitteet**
- kommentti: **Tässä kohdassa "Päätteet" olisi oikea käänös, mutta koska päätte viittaa tietoliikenteessä vähän muuallekin ja saattaa olla tässä asiayhteydessä harhaanjohtava, niin muutin tämän "Loppuliitteet"-sanaksi.**
- tehdään perustellen valinta vaihtoehtoista mutta jätetään ”kutsu” auki
- termiäytynyt molemmin puolin, mutta konteksti vaikuttaa

Esimerkki: ”Perustelu”

(vanhentunut esimerkki)

- lähdejono: KDE logout was canceled
- käänнос: KDE:n uloskirjautuminen kumottiin
- kommentti: Tästä ei saa oikein oikeinkielisyysoppaissakaan neuvoa. Omassa kielenkäytössäni autoa peruutetaan ja tietokoneohjelmistojen toimintoja perutaan. Parempi käyttää sanaa "kumota"
- tässä perustellaan jargonnormista poikkeavaa käännoä yleiskielen normilla (vetoaminen oppaisiin)
- termiytymisen normi kyseenalaistetaan

Esimerkki: ”Perustelu”

(lisänä kokonainen ”teoria”)

- lähdejono: **About Bug Reporting – Help**
- käänös: **Vian ilmoittamisesta – Opaste**
- kommentti: **Suomentamisessa sanavalinnalle voi olla monia perusteita. Esimerkkisi Help-sanana suomennos "Ohje" koetaan säännöksen tai määräyksen kaltaiseksi ehkä negatiivisiä mielleyhtymiä herättäväksi sanaksi ja siksi "Opaste" on vakiintumassa suomennokseksi. [...]**
- kommentti jatkui vielä lisäesimerkeillä!
- perustelee vetoamalla vakiintuvaan normiin (joka poikkeaa voimassaolevasta!)

Esimerkki: ”Selitys”

(oma käänös ja kommentti)

- lähdejono: **Possessive**
- käänös: **Kuukaudennimen obliikvimuoto**
- kommentti: **”Possessive” on ilmeisesti englannin-kielisen kuvitelma siitä muodosta, joka kuukaudennimestä tulee päivämäärään, jollei se ole nominatiivi (se on genetiivi esim. venäjässä)**
- kommentti opastaa muita ymmärtämään valinnan, minkä sinänsä voi tulkita myös kutsuksi tuottaa parempi käänös
- termiytyminen ehkei edes näköpiirissä

Normit nousevat näkyviin

- ei ole yhtä normia vaan normien paljous
  - yleiskielen (= kielenhuollon) normi
  - jargonnormit (ATK, Linux, KDE jne.)
  - ”Näin meillä on ollut tapana”
  - ”Näin on helpompaa”
- perinteen säilyttämisen tärkeys
- guuglauskriteeri
- toisaalta näitä normeja ei *ole* vaan ne *luodaan*

Metodologisia ongelmia

- ratkaisu(ehdotukse)t tehdään yksin, neuvottelu käydään näkyvissä
- julkisia kielen ainekset, eivät intentiot (motiivit, perustelut)
- transienssi: chat-neuvottelut (IRC, Skype, Facebook jne.)
- toki on pysyvämpiäkin muotoja: sähköposti, sähköpostilistat, foorumit, wikit (esim. sanastot)

Aineiston ongelma

- mikä muodostaa ”aineiston”?
  - lokalisointitiedostot + enemmän tai vähemmän transientti neuvotteludata
- mikä muodostaa ”tekstin”?
  - käännettävä jono ei ole merkityksen sulkeuma!
  - teksti hahmottuu parhaiten lokalisoidun ympäristön käytöksi
  - (paitsi milloin lokalisointi itsessään on kohde)

”Kieli kontekstissaan”

- tärkeää: kieli on tässä ehdottomasti väline
  - kielen avulla toimitaan, mutta:
  - toiminnan ympäristö ja kohde ylittää perinteisen ”kielellisen” skeeman
- ”sosiaalista kognitiota”???
  - (vaikka tietokone perinteisesti nähdään yksin toimimisen välineeksi!)
  - vrt. Web 2.0
- mutta metodologiset ongelmat: ***Miten osoittaa kaikki tämä? Mitä ”aineistosta” löytyy?***

KIITOS!